

Varhaisiän musiikinopetus esikielellisen kehityksen tukena

Elina Halme

Opinnäytetyö

Huhtikuu 2018

Kulttuuriala

Musiikkipedagogi (AMK), musiikin tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Halme Elina	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Huhtikuu 2018
	Sivumäärä 26	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Varhaisiän musiikinopetus esikielellisen kehityksen tukena		
Tutkinto-ohjelma Musiikin tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Virolainen-Kalpio Päivi		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten esikielellisen kehityksen vaiheet tulevat esille varhaisiän musiikinopetuksessa ja miten ohjaajat huomioivat nämä vaiheet. Esikielellinen kehitys on merkityksellinen osa lapsen kielen- ja kommunikaation kehitystä. Varhaisiän musiikinopetuksessa mm. lauletaan, soitetaan, lorutellaan ja tanssitaan. Tarkoituksena oli selvittää, näkyykö esikielelliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä varhaisiän musiikinopetuksessa ja mitkä seikat varhaisiän musiikinopetuksessa ruokkivat esikielellistä kehitystä.</p> <p>Tutkimuksen tietopohja kerättiin kielenkehitystä ja musiikillista kehitystä käsittelevästä kirjallisuudesta sekä varhaisiän musiikinopetusta käsittelevästä kirjallisuudesta. Tutkimusaineisto kerättiin haastatteleamalla kahta musiikkipedagogia, jotka molemmat työskentelevät varhaisiän musiikinopetuksen parissa. Haastatteluissa kartoitettiin, millaisia visuaalisia keinoja haastateltavat työssään käyttävät. Lisäksi haluttiin selvittää, millä tavoin varhaisiän musiikinopettajat rohkaisevat lasten vanhempia käyttämään ääntään. Haastattelujen lisäksi tehtiin havainnointia haastateltavien opetusryhmissä. Havaintoja tehdessä keskityttiin huomioimaan, näkyykö esikielelliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä varhaisiän musiikinopetuksessa.</p> <p>Tutkimuksessa ilmeni, että varhaisiän musiikinopetuksessa näkyy esikielelliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä. Erityisesti esille nousivat visuaaliset keinot ja jaettu tarkkaavuus. Tutkimuksessa myös ilmeni, että varhaisiän musiikinopettajat tarvittaessa rohkaisevat vanhempia äänenkäytössä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) varhaisiän musiikinopetus, musiikkikasvatus, esikielellinen kehitys, jaettu tarkkaavuus		
Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Halme Elina	Type of publication Bachelor's thesis	Date April 2018
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 26	Permission for web publication: x
Title of publication Early childhood music education supports early lexical development		
Degree programme Degree programme in music		
Supervisor(s) Virolainen-Kalpio Päivi		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the thesis was to examine how the stages of early lexical development are visible in early childhood music education. Early lexical development is an important part the development of language and communication skills in children. Early childhood music education is typically singing, playing, rhymes and dancing. The aim was to examine whether factors affecting early lexical development could be seen in early music education as well as which of these factors would enhance early lexical development.</p> <p>The theoretical basis for the study was collected from literature related to language development, musical development and early childhood music education. The data was collected by interviewing two early childhood music teachers and by observing their classes. The purpose of the interviews was to chart what kind of visual tools the interviewees used in their work. In addition, the aim was to determine how early childhood music educators encouraged parents to use their voice. In addition to the interviews, observations were made in the interviewed teaching groups. When observing, the focus was on whether factors affecting early lexical development could be seen in early music education.</p> <p>The results showed that early music education shows the factors influencing early lexical development. Particularly visual tools and joint attention were raised in the study. The study also found that early childhood music teachers, if needed, encouraged parents to sing and use their voice with their children.</p>		
Keywords/tags (subjects) Early childhood music education, early lexical development, joint attention		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Teoreettinen viitekehys	5
2.1	Varhaisiän musiikkikasvatus	5
2.2	Lapsen esikielellinen kehitys	6
2.2.1	Sikiöaika	7
2.2.2	0–6 kuukauden ikä	8
2.2.3	6-12 kuukauden ikä	8
2.2.4	Varhainen vuorovaikutus	9
2.2.5	Jaettu tarkkaavuus	9
3	Tutkimusasetelma	11
3.1	Opinnäytetyön tutkimuskysymykset, tarkoitus ja tavoitteet	11
3.2	Menetelmä	12
3.3	Havainnointi	12
3.4	Haastattelukysymykset (liite 1)	13
3.5	Haastattelut ja haastateltavat	13
3.6	Aineiston analysointi	14
3.7	Luotettavuus ja eettisyys	15
4	Tutkimuksen tulokset	16
4.1	Haastattelun tulokset	16
4.2	Havainnointien tulokset	17
4.2.1	Havainnot esikielellisen kehityksen vaiheista	17
4.2.2	Esikielellistä kehitystä tukevat menetelmät	18
4.2.3	Jaettu tarkkaavuus havainnoissani	19

5	Pohdinta.....	20
	Lähteet	23
	Liitteet	25
	Liite 1. Haastattelukysymykset.....	25
	Liite 2. Vauvan vaaka	26

1 Johdanto

Musiikin vaikutusta lapsen kielen kehitykseen on viime vuosina tutkittu paljon. Suomessa Partanen, Kujalainen, Tervaniemi ja Huotilainen (2013) ovat tehneet tutkimuksen koskien musiikinoppimista ennen syntymää. Helsingin yliopiston Lukivauva- hankkeessa tutkitaan lapsen kielellistä kehitystä ja vauvoja, joiden perheessä on lukivaikeutta (2018). Ritva Torpan (2015) väitöskirja käsittelee musiikin vaikutusta SI-lasten puheen ja kielen kehitykseen. Lukuisat tutkimukset ovat lisänneet tietoa puheen ja kielen kehityksen yksityiskohtaisista vaiheista. Vaikka esikielellinen kehitys on ajallisesti lyhyt ajanjakso ihmisen elämässä, siinä kehitysvaiheessa tapahtuu paljon asioita. Nämä asiat vaikuttavat ihmisen myöhempään kielelliseen kehitykseen ja kommunikointitaitoihin. Mitä paremmin esikielellisen kehityksen vaiheet tunnetaan, sitä helpommin tunnistetaan myös niihin liittyvät ongelmat ja ne osataan huomioida ajoissa.

Esikielellistä kehitystä on tutkittu 1940-luvulta lähtien ja tutkimuksia siitä on tehty paljon. Opinnäytetyöni kannalta tärkeitä tutkimuksia ovat Michael Tomasellon (1983, 1986) jaettuun tarkkaavuuteen liittyvät tutkimukset. Varhaisiän musiikkikasvatuksesta ja sen vaikutuksesta kielenkehitykseen on tehty aikaisempia tutkimuksia esimerkkinä Elina Korhosen (2016) varhaisiän musiikkikasvatusta ja puheen ja kielen kehitystä käsittelevä kandidaatintyö Oulun yliopistossa. Lukivauva- hankkeessa työskentelevä tutkijatohtori Paula Virtalan (2015) mukaan musiikki tukee kuulokykyjen kehitystä ja kielellistä kehitystä. Aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna oma tutkimukseni on tiukemmin rajattu, sillä tutkimukseeni sisältyy vain esikielellinen kausi. Tämä rajausta mahdollisti esikielellisten vaiheiden yksityiskohtaisen tarkastelun ja tutkimuksessani painottuu erityisesti jaettu tarkkaavaisuus ilmiönä. Jaettua tarkkaavuutta ja varhaisiän musiikkikasvatusta koskevia tutkimuksia en löytänyt yhtään.

Opinnäytetyöni aihe on varhaisiän musiikinopetus esikielellisen kehityksen tukena. Opinnäytetyössäni tarkastelen sitä, kuinka lasten erilaiset kehityksen vaiheet ilmenevät varhaisiän musiikinopetuksessa ja kuinka ohjaajat huomioivat nämä vaiheet. Oletuksena on, että löydän yhteyksiä musiikillisen ja kielellisen kehityksen väliltä. Olen rajannut opinnäytetyöni koskemaan alle 1-vuotiaiden esikielellistä kehitystä, koska aiheesta löytyy laadukasta kirjallista lähdemateriaalia ja aihe on sopivan kokoinen opinnäytetyöksi.

Valmistun musiikkipedagogiksi Jyväskylän ammattikorkeakoulusta ja opiskelen logopediaa Turun yliopistossa. Musiikkipedagogin tutkintooni sisältyy varhaisiän musiikkikasvatuksen opintoja. Osa logopedian opinnoista käsittelee kielenkehitystä ja varhaisia vuorovaikutustaitoja. Opinnäytetyöni aiheessa yhdistyvät molemmat kiinnostukseni kohteet ja opiskelemani alat. Olen halunnut nostaa esille ja tutkia musiikin ja kielellisen kehityksen yhteyttä. Opinnäytetyöni on suunnattu erityisesti varhaisiän musiikkikasvatuksen opiskelijoille ja opettajille. Toivon, että opinnäytetyöni antaa heille tietoa esikielellisen kehityksen vaiheista ja inspiroi heitä käyttämään tätä tietoa opetuksessaan.

Tässä opinnäytetyössä on eritelty ja määritelty lasten esikielellisen kehityksen vaiheet ja varhaisen vuorovaikutuksen vaiheet kirjallisen lähdemateriaalin pohjalta. Tutkimukseeni olen haastatellut kahta varhaisiän musiikkikasvatuksen ammattilaista. Lisäksi havainnoin kerran kummankin opettajan ryhmää. Muodostin haastattelujen, havaintojen ja lähdekirjallisuuden teoriapohjan avulla päätelmiä siitä, miten esikielellisen kehityksen vaiheet näkyvät varhaisiän musiikinopetuksessa.

2 Pääkäsitteiden määrittely

2.1 Varhaisiän musiikkikasvatus

Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry:n (2007) nettisivuston mukaan varhaisiän musiikkikasvatus on alle kouluikäisille tarkoitettua musiikinopetusta, joka tarjoaa musiikillisia ja poikkitaiteellisia elämyksiä ja taitoja. Varhaisiän musiikkikasvatus on kuitenkin laaja termi ja nykyisin sen piiriin kuuluvat muskareiden lisäksi myös esimerkiksi musiikinperusteiden alkeisryhmät ja odottavien äitien ryhmät.

Opinnäytetyöni koskee muskareita, joten käytän työssäni käsitettä *varhaisiän musiikinopetus*. Varhaisiän musiikinopettajat ry määrittelee varhaisiän musiikinopetuksen olevan tavoitteellista musiikinopetusta ja painottaa, että se on ammattimaisesti järjestettyä. Yhdistyksen mukaan varhaisiän musiikinopetus voidaan jakaa tavoitteiltaan viiteen eri osa-alueeseen:

1. musiikilliset tavoitteet
2. sosiaalis-emotionaaliset tavoitteet
3. kognitiiviset tavoitteet
4. psykomotoriset tavoitteet
5. esteettiset tavoitteet

Näitä tavoitteita lähestytään mm. laulujen, satujen, lorujen ja leikkien kautta. Myös kuvat ja lelut toimivat työkaluina. Työtavat ovat moniaistisia eli kuulo-, näkö- ja tuntohavaintoja yhdistellään. (Varhaisiän musiikinopettajat ry 2018.)

Varhaisiän musiikinopetuksen niin sanotuissa vauvaryhmissä lapset ovat yleensä alle 2-vuotiaita ja he osallistuvat niihin yleensä vanhempansa kanssa. Ryhmien sisällä ikäjakauma saattaa vaihdella ja sisarusryhmissä lasten välillä voi olla vuosien ikäero. Opinnäytetyössäni keskityn ryhmiin, joissa lapset ovat noin 1-vuotiaita.

Musiikkikasvatus perustuu vuorovaikutukseen, jossa *kasvattaja* ja *kasvatettava* vaihtavat kokemuksiaan ja ovat avoimia toistensa näkemyksille. Kasvattajalta tämä vaatii avoimuutta ja kunnioitusta kasvatettavaa kohtaan.

On tärkeää, että kasvattaja vilpittömästi kuuntelee kasvatettavaa ja on aidosti kiinnostunut hänen ajatuksistaan. Tällöin musiikkikasvatus ei ole vain musiikillisen tiedon välittämistä kasvattajalta kasvatettavalle, vaan sillä on vaikutusta myös esimerkiksi empatiataitojen kehittymiseen. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 19-20.) Tämä vuorovaikutussuhde on myös *osallistamisen* perusta varhaisiän musiikkikasvatuksessa ja -opetuksessa. Osallistamisella varhaisiän musiikinopetuksessa tarkoitetaan sitä, että lasten näkemykset ja ajatukset huomioidaan tunnin kuluessa. (Ruokonen 2009. 11.) Opinnoissani olen huomionut, että lasten ideoita varhaisiän musiikinopetuksessa voidaan toteuttaa opettajan parhaaksi näkemällä tavalla. Vaikka vauvat eivät ilmaisekaan itseään sanoin, voi kasvattaja reagoida vauvojen eleisiin ja äännähdyksiin ja näin huomioida vauvojen tunteita ja tarpeita.

2.2 Lapsen esikielellinen kehitys

Esikielellisellä eli esileksikaalisella kehityksellä tarkoitetaan lapsen kielenkehitystä ennen sanoja. Lapsi äänтелеe syntymästään lähtien, mutta vasta yhden vuoden iässä lapsi alkaa tuottaa sanoja. Esikielellistä kehitystä on tutkittu 1940-luvulta lähtien. Tutkimuksissa on havaittu, että puheen kehitys on jatkumo, joka alkaa vastasyntyneen itkuääntelystä ja etenee myöhemmin puheeseen. Jopa alle kuuden kuukauden ikäisen lapsen ääntelyn määrällä voidaan ennustaa tulevan puheen määrää ja sanavarastoa. Erityisesti konsonanttien määrä ennustaa 3-vuotiaan lapsen äännejärjestelmän kehitystä. (Törölä 2009, 107.) Kimbrough Ollerin mukaan esikielellisen kehityksen vaiheet jaetaan viiteen vaiheeseen:

1. fonaatiovaihe
2. kujerteluvaihe
3. laajennusvaihe
4. kanonisen jokeltelun vaihe
5. varioivan jokeltelun vaihe

Vaiheet etenevät noin kahden kuukauden jaksoissa, mutta usein vaiheet myös lomittuvat ja esiintyvät päällekkäisinä. Ensimmäisessä vaiheessa eli fonaatiovaiheessa lapsi joutuu käyttämään kokonaismotoriikkaansa ääntelyyn ja ääntely on täysin refleksinomaista. Fonaatiovaiheessa lapsen ääntely on aina reagointia, johonkin ärsykkeeseen. Kujerteluvaiheessa, jolloin lapsi on 2-4 kuukauden ikäinen, ääntely on tahdonalaista. Kujerteluvaiheessa lapsi pystyy jo katsekontaktiin ja alkaa hymyillä. Tässä vaiheessa tunnetilat alkavat kuulua lapsen äänessä. Laajennusvaiheessa lapsi leikkii äänen eri ominaisuuksilla ja kokeilee erilaisia tapoja käyttää ääntään. Esimerkiksi päristely ja kiljahdukset kuuluvat tähän vaiheeseen. Kanoninen jokellus on puheen kannalta erittäin tärkeä vaihe, sillä se sisältää konsonanteista ja vokaaleista muodostuvia tavuja eli sanojen esiasteita. Tyypillisesti lapsi toistaa rytmikkäästi jotakin tiettyä tavua. Kanonisen jokelluksen vaihe ilmaantuu yleensä, kun lapsi on noin 7-11 kuukauden ikäinen. Varioivan jokelluksen vaiheessa lapsi muodostaa jo tavuyhdistelmiä. (Törölä 2009, 108-110.)

2.2.1 Sikiöaika

Kielenoppiminen alkaa jo sikiöaikana kohdussa. Sikiön sisäkorva toimii ja reagoi ääniin jo raskauden puolivälistä alkaen. Koska sikiöaikana opitaan erityisesti kielen prosodisia piirteitä, voidaan sanoa, että myös musiikillinen oppiminen alkaa jo kohdussa. Prosodisilla piirteillä tarkoitetaan puheen sävelkulkua, painotuksia ja sävelkorkeuksia. Erityisesti matalataajuiset äänet kulkeutuvat kohtuun selkeästi. Sikiö aistii erityisesti äidin puheen ja laulun, sillä äidin puhe resonoi kehossa. Sikiö pystyy myös aistimaan fraasien välillä tapahtuvan sisäänhengityksen. Sikiölle muodostuu kohtuun äänikoti, joka koostuu ympäristön ja äidin äänistä. Äänikoti valmistaa vauvaa tulevaan elämään ja opettaa vauvan tunnistamaan vanhemmat heidän ääntensä perusteella. (Huotilainen & Partanen 2009. 91-93.) Koska sikiön ja äidin kehot ovat yhteydessä toisiinsa, kokee sikiö äitinsä tuntemukset voimakkaasti. Vaikka istukka sääteleekin sikiön verenkiertoon pääsevien hormonien määrää, pääsee osa stressihormoneista ja mielihyvää tuottavista hormoneista myös sikiön verenkiertoon. (Huotilainen 2009. 122.)

2.2.2 0–6 kuukauden ikä

Vastasyntynyt vauva turvautuu sikiöajalta tuttuihin asioihin eli tuttuihin ääniin. Hyvin pian uudet aistimukset alkavat kuitenkin vaikuttaa ja vauva alkaa yhdistellä kuulo- ja näköinformaatiota toisiinsa. (Huotilainen 2009. 124.) Näkö- ja kuuloaistiin liittyvät myös tuntoaistimukset, joten vauva kokee kaiken hyvin kokonaisvaltaisesti. Vauva kuuntelee, tarkkailee, tunnustelee ja maistelee uutta ympäristöään. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017. 65.)

Ensimmäisten kahden kuukauden aikana vauvan ääntely on refleksinomaista ja tämän takia hyvin kokonaisvaltaista. Esikielellisen kehityksen vaiheista vauva on fonaatiovaiheessa. Ääntelyyn liittyy myös liikettä. Vauvan kanssa kommunikoidessa äänen ja liikkeen yhdistämisellä on suotuisa vaikutus. Rytminen liike yhdistettynä tuttuun ääneen saa vauvan kokemaan olonsa turvallisiksi. Sanoilla ei ole vielä vauvalle merkitystä, vaan äänenväri, painotukset ja niihin liittyvät kehon tuntemukset ovat tärkeitä. Myös saman melodian toistaminen tuo vauvalle turvallisuuden tunteen. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017. 97.)

3-4 kuukauden iässä vauva osaa yhdistää suun liikkeitä ja kuullun puheen. Muistijäljet ja vanhat kokemukset eivät vielä vaikuta hänen uusiin kokemuksiinsa. Ensimmäisen puolen vuoden aikana vauva kuuntelee mieluiten oman äitinsä tuttua ja turvallista ääntä. Erityisesti äidin rauhallinen puhe tai laulu vaikuttaa myös vauvaan rauhoittavasti. Tämä liittyy vauvan sikiöaikaisiin tuntemuksiin, jolloin äidin rauhallisen puheen aikana myös äidin keho on rauhallinen ja kehosta välittyy mielihyvähormoneja sikiön verenkiertoon. (Huotilainen 2009. 123.)

2.2.3 6-12 kuukauden ikä

Noin puolen vuoden ikäisenä lapsi saavuttaa esileksikaalisessa kehityksessään laajennusvaiheen. Laajennusvaiheessa lapsen kokonaismotoriikka on parantunut, joten ääntely ei enää ole vain refleksinomaista. Lapsi ei enää tarvitse kokonaismotoriikkaa ääntelynsä tueksi. Laajennusvaiheessa lapsi leikkii äänellään ja kokeilee erilaisia ääniä kiljahtelusta päristelyyn. Laajennusvaiheessa lapsi alkaa myös nauramaan. (Törölä 2009.109-110.)

Puolivuotiaasta eteenpäin lapsen kommunikointi on jo selkeästi vastavuoroista.

Vaikka lapsi ei ilmaisekaan itseään sanoilla, hän alkaa jokellella, mikä muistuttaa jo hieman puhetta. Vanhemmat jäljittelevät lapsen eleitä ja ilmaisuja ja lapsi taas vastaa niihin. (Paavola 2000. 46.)

2.2.4 Varhainen vuorovaikutus

Varhainen vuorovaikutus ja esikielellinen kehitys liittyvät vahvasti toisiinsa, sillä kielellinen kehitys vaatii myös jatkuvaa vuorovaikutusta. Vanhempi reagoi lapsen ääntelyyn jo varhaisista vaiheista lähtien ja antaa lapselle varhaisen vuorovaikutuksen mallin. Esikielellinen varhainen vuorovaikutus jaetaan kolmeen vaiheeseen:

1. kahdenvälinen vaihe
2. kolmenvälinen vaihe
3. rinnakkaisvaihe

Kahdenvälisessä vaiheessa lapsi on kiinnostunut kasvoista, äänistä ja häneen kohdistetusta huomiosta. Eniten hän on kiinnostunut vanhempiensa kasvoista. Kahdenvälisessä vaiheessa lapsi on 0-6 kuukauden ikäinen. Kolmenvälinen vaihe alkaa kahdenvälisen vaiheen jälkeen ja kestää siihen asti, kun lapsi on 18 kuukauden ikäinen. Kolmenvälisessä vaiheessa lapsi alkaa suuntautua ympäröivään maailmaan ja alkaa seurata toisen tarkkaavuuden kohteita. Tässä vaiheessa lapsi on kiinnostunut myös asioista ja esineistä. Kolmas vaihe eli rinnakkaisvaihe ajoittuu ikävälille 12-24 kuukautta. Rinnakkaisvaiheessa lapsi käyttää jo joitakin sanoja ja yhdistää niihin eleitä. (Paavola 2000. 46-47.) Opinnäytetyössäni keskityn kahden- ja kolmenväliseen vaiheeseen.

2.2.5 Jaettu tarkkaavuus

Jaettu tarkkaavuus sijoittuu varhaisen vuorovaikutuksen vaiheissa kolmenväliseen vaiheeseen. Jaettu tarkkaavuus kuuluu puhetta edeltävään kommunikointiin ja sen avulla lapsi oppii, että havainnot ovat yhteisiä. Vanhempi kiinnittää lapsen huomiota tiettyihin asioihin ja myöhemmin lapsi ymmärtää, että hän voi tehdä samoin esimerkiksi osoittamalla. (Launonen 2013. 25.)

Vanhemman ja lapsen kommunikointi vahvistuu ja lapsen sanavarasto karttuu, kun lapsi osoittaa asioita ja vanhempi nimeää niitä. Lapsi saa tästä myös varhaisen vuorovaikutuksen kokemuksen, kun vanhempi reagoi sanoilla lapsen eleisiin ja osoittaa olevansa kiinnostunut lapsen ajatuksista. Tämä luo varhaisen vuorovaikutuksen mallin. (Paavola 2000. 47.) Tutkimuksen mukaan lapset, joiden vanhemmat seuraavat lapsen kiinnostuksen kohteita ja nimeävät niitä, oppivat enemmän sanoja kuin lapset, joiden vanhemmat pyrkivät ohjaamaan lapsen huomiota ja nimeämään tälle sanoja (Tomasello & Farrar 1986).

3 Tutkimusasetelma

Tutkimustani varten haastattelin kahta varhaisiän musiikkikasvatuksen ammattilaista keväällä 2018 (haastateltava A ja haastateltava B). Kävin myös havainnoimassa heidän varhaisiän musiikinopetuksen tunteja. Kielenkehityksen ja musiikillisen kehityksen teoriapohjana käytin lähdekirjallisuudesta hankkimaani tietoa.

3.1 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset, tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Mitkä esikielellisen kehityksen vaiheet näkyvät varhaisiän musiikinopetuksessa?
- Mitkä menetelmät varhaisiän musiikinopetuksessa ruokkivat lapsen esikielellistä kehitystä?
- Näkyykö lapsen esikielelliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä varhaisiän musiikinopetuksessa?
- Miten varhaisiän musiikinopettaja voi tukea lapsen vanhempien äänenkäyttöä?

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, mitkä esikielellisen kehityksen vaiheet näkyvät varhaisiän musiikinopetuksessa ja miten nämä vaiheet huomioidaan varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Minua kiinnostaa tutkia, millaisia menetelmiä varhaisiän musiikkikasvatuksessa käytetään ja mikä on niiden yhteys esikielelliseen kehitykseen. Pyrin havainnoimalla selvittämään, näkyykö varhaisiän musiikinopetuksessa esikielelliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja jos niitä löytyy, käytetäänkö niitä tarkoituksellisesti. Lisäksi tutkin, miten varhaisiän musiikinopettaja voi tukea vanhempien äänenkäyttöä.

Pyrin keräämään tietoa esikielellisen kehityksen yksityiskohtaisista vaiheista ja kielen kehitykseen vaikuttavista seikoista ja tarkastelemaan tätä tietoa monipuolisesti ja eri näkökulmista eri tieteenaloja hyväksi käyttäen.

Tavoitteenani on selvittää, tukeeko haastatteluilla keräämäni aineisto kirjallisia lähteitä ja antaa laaja ja käytännönläheinen kuvaus varhaisiän musiikinopetuksen merkityksestä kielen kehitykselle. Opinnäytetyöni tavoitteena on myös inspiroida tulevia varhaisiän musiikinopetuksen ammattilaisia tunnistamaan lapsen esikielellisen kehityksen vaiheet ja soveltamaan niitä käytännön työssään. Lisäksi tavoitteenani on nostaa esille lapsen esikielellisen kehityksen vaikutukset myöhempään kielenkehitykseen.

3.2 Menetelmä

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä kuvata todellista elämää ja tutkia kohdetta kokonaisvaltaisesti. Tutkimukseni aineisto koostuu haastatteluista, omia havainnoistani ja kirjallisesta lähdemateriaalista. Laadullisessa tutkimuksessa tieto hankitaan usein havaintojen ja keskustelujen perusteella eikä mittausvälineillä. Havaintoni tein ulkopuolisena eli en toiminut osana kyseistä ryhmää. Yritin olla huomaamaton, jotta havainnoitava tilanne vastaisi osallistujille normaaliolosuhteita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 161-164.)

3.3 Havainnointi

Havainnointi eli observointi on keino, jonka avulla saadaan tietoa ihmisten todellisesta toiminnasta eikä vain siitä, miten he sanovat toimivansa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997. 212) Tämän takia valitsin menetelmäksi havainnoinnin haastattelujen rinnalle. Havainnoin sekä haastateltava A:n että B:n pitämiä musiikkileikkikouluryhmiä kerran tutkimuksen aikana. Ryhmät koostuivat 8-10 lapsesta, joilla jokaisella oli toinen vanhemmistaan mukana.

Kummassakin ryhmässä lapset olivat iältään alle 16 kuukautta. Ryhmissä oli sekä tyttöjä, että poikia. Sukupuoli ei ole tutkimukseni kannalta merkittävä seikka.

3.4 Haastattelukysymykset (liite 1)

1. Koskeeko osallistaminen mielestäsi ryhmiä, joissa on vanhempia lapsia vai käytätkö sitä myös vauvaryhmissä? Millä tavalla? Eli muutatko joskus suunnitelmaasi kesken tunnin, jos saatkin vanhemmilta tai vauvoilta uuden idean?
2. Käytätkö visuaalisia elementtejä lasten mielenkiinnon herättämiseen esim. kuvia, pehmoleluja tai soittimia?
3. Koetko, että vanhemmat laulavat rohkeasti mukana muskarissa vai jääkö se sinun tehtäväksesi? Rohkaisetko vanhempia äänenkäyttöön ja jos rohkaiset, niin millä tavoin?

3.5 Haastattelut ja haastateltavat

Haastatteluni ovat teemahaastatteluja eli kysymykset on valittu etukäteen. Tarvittaessa esitin haastateltaville syventäviä kysymyksiä ja saatoimme keskustella laajemmin jostakin aiheesta. Valitsin teemahaastattelun, sillä siinä tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellista elämää ja tämän takia on tärkeää, että tutkittavien näkökulmat tulevat tutkimuksessa esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997. 161-164.)

Haastateltavani ovat varhaisiän musiikkikasvatuksen ammattilaisia. Heillä molemmilla on musiikkipedagogin tutkinto ammattikorkeakoulusta ja opinnot ovat sisältäneet varhaisiän musiikkikasvatuksen opintoja. Molemmat haastateltavat myös työskentelevät varhaisiän musiikkikasvattajina.

Lähetin haastattelupyyntöjä sähköpostitse viiteen musiikkiopistoon musiikkileikkikoulujen opettajille eri paikkakunnilla. Kahteen pyyntöön en saanut vastausta ja yksi haastattelu peruuntui aikataulullisten seikkojen vuoksi.

Haastateltava A:n varhaisiän musiikinopetusta olin käynyt seuraamassa jo opintojeni alkuvaiheessa liittyen musiikkipedagogin opintoihini. Tätä tutkimusta varten kävin seuraamassa hänen opetustaan uudestaan. Haastateltava A työskentelee musiikkiopistossa instrumenttiopettajana ja varhaisiän musiikinopettajana. Varhaisiän musiikinopetuksen alalla hän on työskennellyt 19 vuotta. Haastateltava B on valmistunut musiikkipedagogiksi 2015 Jyväskylän ammattikorkeakoulusta, joten osasin ottaa häneen yhteyttä kouluni kautta. Hän on työskennellyt alalla vuodesta 2013. Haastateltava B työskentelee tällä hetkellä täysipäiväisesti varhaisiän musiikinopettajana.

3.6 Aineiston analysointi

Laadullisessa analyysissä on kaksi vaihetta, jotka ovat havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Pelkistämällä tarkoitetaan, että analysoinnissa keskitytään vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaista. Tämän jälkeen havainnot yhdistetään etsimällä niiden yhteinen tekijä tai muoto. Arvoituksen ratkaisemisella tarkoitetaan tulosten tulkintaa ja silloin muodostetaan lopullinen rakennekokonaisuus. (Alasuutari 2011, 40-44.) Opinnäytetyössäni esittelen haastatteluistani ja havainnoistani vain ne asiat, jotka ovat rajaamani aiheen kannalta tärkeitä. Olen vertaillut haastatteluja keskenään sekä lähdeaineistoon. Näitä tuloksia tulkitsemalla on syntynyt kirjallinen opinnäytetyöni eli lopullinen rakennekokonaisuus.

Toisen haastatteluista äänitin ja litteroin. Toinen haastateltava antoi lopulliset vastauksensa kirjallisena, joten vastauksia oli helppo verrata litteroimaani aineistoon. Omista havainnoistani kirjoitin muistiinpanoja havainnoinnin aikana ja jälkeenpäin vertasin niitä haastatteluihin. Lopuksi vertasin keräämääni aineistoa teoriapohjaan. Pohdin, löytyikö haastattelujen ja teoriapohjan väliltä ristiriitoja sekä miten havaintoni tukivat teoriapohjaa.

3.7 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta pyritään aina arvioimaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen validiutta eli pätevyyttä voidaan arvioida sillä, sopiiko selitys kuvaukseen ja onko selitys luotettava. Mitä tarkemmin tutkimusvaiheet ja tutkimuksen toteuttaminen on selitetty, sitä luotettavampi tutkimus on. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009. 232.) Suulliset haastattelut ja niiden litterointi parantavat luotettavuutta, sillä haastattelukysymyksiä voi tarvittaessa selventää haastateltavalle. Tutkimuksessani oli kuitenkin vain kaksi haastateltavaa, joten otos on hyvin pieni. Tämän takia opinnäytetyöni tuloksia ei voi yleistää. Haastattelut toteutettiin luottamuksellisina ja haastateltavat pysyvät anonyymeina. Havainnoitavilta ryhmiltä pyysin havainnointiin luvan ja heitä informoitiin siitä, että heidän tekemisiään ei tallenneta ja heitä ei mainita tunnistettavasti tutkimuksessa.

4 Tutkimuksen tulokset

4.1 Haastattelun tulokset

Osallistamisesta vauvaryhmissä haastateltavat antoivat eriävät vastaukset.

Haastateltava A kertoi noudattavansa alkuperäistä tuntisuunnitelmaa lähes aina vauvaryhmissä. Haastateltava B taas kertoi muuttavansa suunnitelmaa tarpeen mukaan.

Pyrin seuraamaan vauvojen vireystasoa ja innokkuutta kuhunkin aktiviteettiin ja tämä voi usein johtaa myös ex tempore vaihtamaan suunnitelmaa lennosta tai vaikka ottamaan jonkun ylimääräisen laulun. (B)

Visuaalisia keinoja varhaisiän musiikinopetuksessa ovat erilaiset kuvat, soittimet ja lelut. Kumpikin haastateltava kertoi käyttävänsä paljon visuaalisia keinoja.

Molemmat haastateltavat kertoivat käyttävänsä pehmoleluja, joihin vauvat saavat myös koskea. Molemmat haastateltavat mainitsivat myös huivit.

Esim. jos on joku laululeikki huiveja käyttäen ja vauvat tuntuvat innostuvan kovasti huiveista niin otan yleensä jonkun toisen laulun missä voidaan jatkaa vaikkapa huivien alta kurkkimista ja piilottelua. (B)

Palloja mä käytän melkein aina ja sit huivit on tietysti ihan hyviä tän ikästen kanssa. (A)

Haastattelujen perusteella kuvia ei suosita vauvamuskareissa, sillä ne voivat mennä helposti rikki.

Toki vauvat tykkäävät selvästi myös kuvia katsella ja ihmetellä, mutta voi tulla hermostumisia, jos ei saa koskea, joten siksi olen turvautunut pääasiassa isoihin pehmoihin. Myös sorminuket voisivat olla haastavia syömisuhan vuoksi. (B)

Kuvia haastateltavat kertoivat käyttävänsä vauvaryhmissä hyvin vähän. Soittimina haastateltavat suosivat marakasseja, kulkusia ja tamburiineja. Marakassia on helppo pitää kädessä, joten se soveltuu hyvin myös vauvalle.

Vauvaryhmässä käytetään useimmiten marakasseja tai kulkusia, jotka pysyvät helposti vauvan kädessä. (B)

Vanhempien äänenkäyttö on haastateltavien mielestä hyvin vaihtelevaa. Molemmat mainitsivat, että vanhempien äänenkäytön aktiivisuus riippuu hyvin paljon ryhmästä. Haastateltava B mainitsi, että isommissa ryhmissä vanhemmat laulavat rohkeammin mukana. Haastateltavat kertoivat myös rohkaisevansa vanhempia positiivisen palautteen avulla.

Monesti olen sanonutkin vanhemmille, että jos he laulavat tosi hyvin, niin just kehunut heitä. (A)

Pyrin aina kehumaan heitä siitä ja muistuttamaan, että vauvat nauttivat eniten oman vanhemman äänestä ja sanon että on ihanaa, kun laulavat mukana. (B)

4.2 Havainnointien tulokset

4.2.1 Havainnot esikielellisen kehityksen vaiheista

Alle puolivuotiaat lapset ovat vielä kahdenvälisessä vaiheessa esikielellisen vuorovaikutuksen suhteen. Tämä tarkoittaa, että vauva on vielä kiinnostunut erityisesti vanhempansa kasvoista ja ilmeistä. (Paavola 2000. 46-47.)

Havainnoimissani ryhmissä oli sekä kahdenvälisessä että kolmenvälisessä vaiheessa olevia lapsia. Toisessa havainnoimassani ryhmässä osa loruista ja niihin liittyvistä liikkeistä tehtiin ensin niin, että vauvan kasvot olivat ulospäin ja sitten uudestaan niin, että vauvan kasvot olivat vanhempaan päin. Tämä mahdollistaa sen, että toiminta palvelee erilaisissa kehitysvaiheissa olevia lapsia.

Ryhmissä, joita havainnoin oli havaittavissa paljon esikielellisen kehityksen toisessa vaiheessa eli kujerteluvaiheessa vaiheessa olevia lapsia. Molemmissa ryhmissä käytettiin samaa loruja, jossa tehtiin erilaisia liikkeitä yhdistettynä sanoihin pomppuruu, keinuruu, liukuruu, hyssyryy.

Liukuruun kohdalla lapset saivat liukua äidin koukistettujen polvien päältä maahan. Tämä sai lapset innostumaan ja liukumisen aikana kuultiin erilaisia ääntelyitä pärisyttelystä riemunkiljahduksiin.

4.2.2 Esikielellistä kehitystä tukevat menetelmät

Koska vauva ei vielä ymmärrä lorun sanoja, on tärkeää, että sanoihin yhdistetään vauvaa miellyttävä äänenpaino (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017. 97). Havaintojeni perusteella varhaisiän musiikinopettaja voi toimia tässä esimerkkinä. Havainnoimissani ryhmissä opettajat käyttivät vauvoja miellyttävää äänenpainoa ja toimivat näin esimerkkinä vanhemmille. Opettajat myös innostivat vanhempia valitsemillaan hauskoilla loruilla.

Liikkeet yhdistettynä vanhemman innokkuuteen tuovat vauvalle kokonaisvaltaisen kokemuksen. Havainnoimissani ryhmissä vanhemmat innostuivat erityisesti leikeistä, joissa he istuivat ja samalla nostelivat ja keinuttelivat vauvaa. Toisessa seuraamassani ryhmässä käytettiin esimerkiksi *Vauvan vaaka* –lorua (liite 2), jossa vauva istui vanhemman sylissä ja vanhempi liikutteli vauvaa määrättyjen liikkeiden mukaan.

Toistamisella on yli puolivuotiaalle suuri merkitys, sillä hän alkaa muistaa tuttuja lauluja ja iloitsee niistä. Hän myös alkaa ymmärtää, mistä laulut kertovat (Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017. 103). Kummassakin havainnoimassani ryhmässä käytettiin työtapana toistoa eli sama laulu laulettiin monta kertaa. Sama laulu käytiin ensin loruna läpi ja sen jälkeen se laulettiin ja siihen yhdistettiin liikkeitä tai jokin tanssi.

Varhaisiän musiikinopetuksessa on tyypillistä suunnitella tunnille tietyn tyyppinen runko, joka alkaa lämmittelystä ja päättyy loppurentoutukseen. Tämä rohkaisee vanhempia ottamaan muskareissa oppimiaan loruja ja lauluja mukaan vauvan arkeen ja näiden avulla voidaan myös rytmittää päivää. (Lindeberg - Piironen & Ruokonen 2017. 99.) Havainnoimissani ryhmissä tunneilla oli selkeä runko. Molemmissa ryhmissä tunti alkoi reippaalla alkulaululla, jonka jälkeen jatkettiin liikunnalliseen osuuteen. Molemmat tunnit loppuivat siihen, että rauhallinen musiikki soi taustalla ja lapset saivat maata lattialla.

4.2.3 Jaettu tarkkaavuus havainnoissani

Varhaisiän musiikinopetuksessa juurikin visuaaliset keinot johdattelevat jaetun tarkkaavuuden tilaan. Havainnoimissani ryhmissä tämä tapahtui esimerkiksi silloin, kun toisessa ryhmässä jokaiselle vanhemmalle ja lapselle annettiin yhteiseksi iso pallo. Lapsi tutki palloa innoissaan ja vanhempi katsoi palloa yhdessä lapsen kanssa ja kysyi lapselta, mikä se on. Lapsi katsoi vanhempaansa ja sen jälkeen jatkoi pallon tutkimista. Vanhempi totesi lapselle esineen olevan pallo. Tässä tilanteessa pallo oli jaetun tarkkaavuuden kohteena ja vanhempi nimesi esineen palloksi.

Kummassakin ryhmässä oli myös vanhempia, jotka pehmolelun nähdessään, osoittivat sitä ja kysyivät, mikä se on. Samalla he katsoivat lasta kohti ja varmistivat, että myös lapsi on kiinnittänyt huomionsa samaan asiaan. Vanhempi siis toimi aktiivisena osapuolena ja houkutteli lasta vuorovaikutukseen elein ja sanoin. Havaintojeni perusteella visuaaliset keinot auttavat vanhempia ja lapsia saavuttamaan yhteisen jaetun tarkkaavuuden.

5 Pohdinta

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kartoittaa, kuinka esikielellisen kehityksen vaiheet huomioidaan varhaisiän musiikinopetuksessa ja mitkä esikielellisen kehityksen vaiheet näkyvät varhaisiän musiikinopetuksessa. Tarkoituksena oli myös selvittää, kuinka varhaisiän musiikinopettajat rohkaisevat lasten vanhempia äänenkäytössä. Menetelminä tutkimuksessani toimivat haastattelut, havainnot ja lähdekirjallisuus.

Opinnäytetyötä aloittaessani ajattelin löytäväni yhteyksiä musiikillisen ja kielellisen kehityksen väliltä. Ajattelin myös, että varhaisiän musiikinopetuksessa huomioidaan varhaiset vuorovaikutussuhteet, mutta ei välttämättä varhaisen vuorovaikutuksen vaiheita. Omat kokemukseni ja havaintoni varhaisiän musiikinopetuksen opiskelusta tukivat näitä ajatuksia.

Tutkimukseeni liittyvää lähdekirjallisuutta on paljon ja se oli helposti löydettävissä. Alkuperäisiä tutkimuksia koskevat artikkelit olivat myös helposti saatavilla. Olen käyttänyt lähteinä paljon erilaisia tieteellisiä artikkeleita. Suurin osa artikkeleista on vertaisarvioitu, mikä parantaa lähteen luotettavuutta. Tutkimukseeni olisin kaivannut enemmän haastateltavia, mutta aikataulullisista syistä otos jäi pieneksi.

Toteutuneista haastatteluista molemmat sujuivat hyvin ja sain molemmista paljon tietoa ja materiaalia opinnäytetyöhöni. Havainnointi menetelmänä toimi hyvin haastattelujen rinnalla.

Haastattelin kahta henkilöä, joten otos on pieni ja siksi tutkimukseni tuloksia ei voi yleistää. Tutkimukseni on laadullinen, joten tutkimukseni tuloksena ei saatu vastauksia, jotka voisi asettaa asteikolle. Olen verrannut haastatteluja havaintoihini ja edelleen lähdekirjallisuuden teoriapohjaan. Tutkimukseni mukaan varhaisiän musiikinopetuksessa käytetään keinoja, jotka mahdollisesti tukevat esikielellistä kehitystä. Haastattelujen, havaintojen ja kirjallisen lähdemateriaalin välillä ei löytynyt ristiriitoja.

Tutkimuskysymykset vaihtuivat tutkimuksen kuluessa, mikä on tavallista laadullisessa tutkimuksessa. Haastattelujen perusteella työstin tutkimuskysymyksiäni uudestaan ja päätin, mihin aiheeseen syvennyn tarkemmin opinnäytetyössäni. Havaintomateriaali vaikutti myös merkittävästi lopullisiin tutkimuskysymyksiin. Haastattelujen ja havainnointien jälkeen rajasin aiheeni tarkemmin ja nostin esille visuaaliset keinot. Visuaaliset keinot nostin esille, sillä niitä näkyi paljon havainnoimissani ryhmissä ja niistä keskusteltiin paljon myös haastatteluissa.

Ensimmäinen haastattelukysymykseni koski osallistamista varhaisiän musiikinopetuksen vauvaryhmissä. Tutkimuksen alkaessa oletin, että lasten ääntely huomioitaisiin varhaisiän musiikinopetuksessa. Haastattelukysymyksellä pyrin kartoittamaan, onko asia näin. Tutkimukseni perusteella vauvaryhmissä keskitytään vanhemman äänenkäyttöön ja siihen, että lapsi saa kokonaisvaltaisen kokemuksen. Lapsen ääntely varhaisiän musiikinopetuksen vauvaryhmissä on lähinnä reagointia vanhemman ääneen tai johonkin ärsykkeeseen. Tämän perusteella voidaan päätellä, että lapsen ääntelyn tarjoamia mahdollisuuksia ei osata käyttää hyväksi varhaisiän musiikinopetuksessa. Tutkimukseni perusteella lasten osallistaminen on osa vauvaryhmiä, mutta se liittyy lasten tunneilmaisuun ja kehonkieleen eikä pelkästään ääntelyyn.

Tutkimuksessani nousivat esille erityisesti visuaaliset keinot ja jaettu tarkkaavuus. Visuaaliset keinot tulivat esille erityisesti haastatteluissa ja havainnoissa. Lähdekirjallisuudessa visuaalisista keinoista ei juurikaan puhuttu. Jaettu tarkkaavuus on kielenkehityksessä tärkeä ilmiö, mutta lukemassani varhaisiän musiikinopetusta koskevassa lähdekirjallisuudessa sitä ei mainittu. Haastatteluissa en ottanut termiä esille. Jaetun tarkkaavuuden ja varhaisiän musiikinopetuksen yhteyttä ei ole juurikaan aikaisemmin tutkittu. Kielenkehitys ja varhainen vuorovaikutus mainittiin varhaisiän musiikinopetusta käsittelevässä kirjallisuudessa yleisesti, mutta sen vaiheita ei juurikaan tarkennettu.

Kolmas haastattelukysymykseni ja viimeinen tutkimuskysymykseni koskivat lapsen vanhemman äänenkäyttöä. Haastateltavien vastaukset tähän olivat yhteneväisiä. Molemmat haastateltavat kertoivat vanhempien äänenkäytön olevan vaihtelevaa ryhmästä riippuen ja haastateltavat kertoivat tarvittaessa kannustavansa vanhempia rohkeaan äänenkäyttöön.

Vanhempien äänenkäyttö mainittiin sekä logopediaa että varhaisiän musiikinopetusta käsittelevässä kirjallisuudessa. Vanhempien äänenkäyttöä koskeva tieto eri alojen kirjallisuudessa ei ollut ristiriidassa keskenään.

Tutkimukseni tuloksia voi käyttää hyödyksi varhaisiän musiikinopetuksessa ja varhaisiän musiikinopetusta opiskeltaessa. Varhaisiän musiikinopetuksessa kaikella tekemisellä on tarkoitus. Tuntiin sisällytetyt asiat ovat aina perusteltavissa.

Tutkimukseni syventää erityisesti visuaalisten keinojen tarkoitusta varhaisiän musiikinopetuksessa. Tutkimuksessani olen kertonut yksityiskohtaisesti varhaisen vuorovaikutuksen ja esikielellisen kehityksen vaiheista. Tämä tieto voi olla hyödyllistä erityisesti varhaisiän musiikinopettajaksi opiskeleville. Tutkimukseni mukaan varhaisiän musiikinopetuksen lähdekirjallisuudessa varhaisen vuorovaikutuksen ja esikielellisen kehityksen vaiheita ei käydä näin yksityiskohtaisesti läpi. Tutkimukseni tuloksista voi olla hyötyä myös logopedian alalla, kun etsitään uusia kuntoutusmuotoja kielenkehityksen ja kommunikaation erilaisiin häiriöihin.

Tutkimuksellani on hyvät edellytykset myöhempisiin tutkimuksiin. Tutkimustani voisi lähteä laajentamaan varhaisiän musiikinopettajien puoleen. Myöhemmillä tutkimuksilla voisi kartoittaa varhaisiän musiikinopettajien tietämystä esikielellisen kehityksen vaiheista. Mielenkiintoinen tutkimuksen aihe myös olisi varhaisiän musiikinopetus kielellisten erityisvaikeuksien tukena.

Lähteet

- Aivotutkija laittaisi lapsen muskariin. 2015. Paula Virtalan haastattelu. Viitattu 27.3.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-8420649>
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino
- Farrar, M.F. & Tomasello, M. 1986. Joint Attention and Early Language. Child Development. Viitattu 10.3.2018. <http://www.jstor.org/stable/1130423>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.painos. Helsinki: Tammi
- Huotilainen, M. & Partanen, E. 2009. Puheen oppiminen ennen syntymää. Julkaisussa Puhuva ihminen. Toim. Aaltonen, Aulanko, Iivonen, Klippi & Vainio. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy
- Huotilainen, M. 2009. Musiikillinen vuorovaikutus ja oppiminen sikiö- ja vauva-aikana. Musiikkikasvatus: Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Toim. Louhivuori, Paananen & Väkevä. Suomen musiikkikasvatusseura - FiSME ry
- Korhonen, E. 2016. Varhaisiän musiikkikasvatus puheen ja kielen kehitystä tukemassa. Musiikkikasvatuksen kandidaatintyö. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto. Viitattu 22.3.2018. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201605251941.pdf>
- Launonen, K., 2013. Huvun vuoksi- vuorottelu ja jaettu tarkkaavuus puhetta korvaavan kommunikoinnin kehityksen pohjana. Julkaisussa Puhe Ja Kieli, 21, 1, 25. Viitattu 14.3.2018. <https://journal.fi/pk/article/view/8042>
- Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. 2017. Lapsi ja musiikki. Julkaisussa Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Toim. Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. Helsinki: Classicus
- Lukivauva-hanke. 2018. Viitattu 27.3.2018. <https://lukivauva.com/>
- Paavola, L. 2000. Varhaisten vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitojen kehitys. Julkaisussa Lapset kieltä käyttämässä. Toim. Loukusa & Paavola. Jyväskylä: PS-kustannus
- Partanen, E., Kujala, T., Tervaniemi, M. & Huotilainen, M. 2013. Prenatal Music Exposure Induces Long-Term Neural Effects. Viitattu 28.3.2018. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0078946>
- Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A.-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 22.3.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085414>
- Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry. 2007. Varhaisiän musiikkikasvatus. Viitattu 22.3.2018. http://www.musiikinopetus.fi/fi/jarjestelma/varhaisian_musiikkikasvatus

Todd, J. & Tomasello, M. 1983. Joint attention and lexical acquisition style. Viitattu 22.3.2018. <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/014272378300401202>

Torppa, R. 2015. Pitch-related auditory skills in children with cochlear implants: The role of auditory working memory, attention and music. Viitattu 28.3.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1636-9>

Törölä, H. 2009. Ääntelyn kehitys ensimmäisen ikävuoden aikana. Julkaisussa Puhuva ihminen. Toim. Aaltonen, Aulanko, Iivonen, Klippi & Vainio. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Varhaisiän musiikinopettajat ry. 2018. Viitattu 22.3.2018. <http://www.vamory.fi/mita.php>

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

4. Koskeeko osallistaminen mielestäsi ryhmiä, joissa on vanhempia lapsia vai käytätkö sitä myös vauvaryhmissä? Millä tavalla? Eli muutatko joskus suunnitelmaasi kesken tunnin, jos saatkin vanhemmilta tai vauvoilta uuden idean?
5. Käytätkö visuaalisia elementtejä lasten mielenkiinnon herättämiseen esim. kuvia, pehmoleluja tai soittimia?
6. Koetko, että vanhemmat laulavat rohkeasti mukana muskarissa vai jääkö se sinun tehtäväksesi? Rohkaisetko vanhempia äänenkäyttöön ja jos rohkaiset, niin millä tavoin?

Liite 2. Vauvan vaaka

Vauvalla on vaaka,
sillä se punnitsee,
mitä se tahtoo tehdä
ja mitä se ei tee.

Yhdessä kupissa on tähdet,
toisessa kupissa on kuu,
kun maailmalle lähdet,
kaikki onnistuu!

Hannele Huovi, 1995